

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI TARBIYACHISI KREATIV
SALOHİYATINI TAKOMILLASHTIRISH
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ПОТЕНЦИИ ПЕДАГОГА
ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
IMPROVING THE CREATIVE POTENTIAL OF THE PRESCHOOL
EDUCATION TEACHER**

Ilmiy rahbar: JDPI p.f.n. prof.H.Meliyev

Xudoyberdiyeva Feruza G'anisher qizi

JDPI Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 1-bosqich magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada pedagog tarbiyachilarning kreativ salohiyatini oshirish, ularda yangicha fikrlash, ijodkorlik, innovatsion pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish, shuningdek, tarbiyachiga qo'yiladigan talablar, tarbiyachining ta'lim jarayonida mashg'ulotlarga kreativ yondashuvi va tarbiyalanuvchilar bilan birgalikdagi hamkorligining o'ziga xos jihatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: pedagog, kreativ salohiyat, ijodkorlik, innovatsion, pedagogik texnologiya, ta'lim jarayoni, mashg'ulot, hamkorlik.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются особенности повышения творческого потенциала воспитателей их нестандартного мышления креативности эффективного использования инновационных педагогических технологий а также требования к воспитателю творческий подход воспитателя к обучению и сотрудничеству со студентами.

Ключевые слова: педагог, творческий потенциал, креативность, инновации, образовательный процесс, обучение, сотрудничество.

ANNOTATION

This article discusses the features of increasing the creative potential of educators of their non-standard thinking, creativity, the effective use of innovative

pedagogical technologies, as well as the requirements for the educator, the creative approach of the educator to learning and cooperation with students.

Key words: teacher, creative potential, creativity, innovation, educational process, learning, cooperation.

Hozirgi kunda jamiyatimizning Maktabgacha ta'lim tashkiloti oldiga qo'yayotgan talablari kundan-kun ortib bormoqda va bu talablarga to'g'ri yondashgan holda ularni amaliy faoliyatda bajarish tarbiyachining vazifasidir. Bugungi kunda respublikamizda Maktabgacha ta'lim sohasiga juda katta e'tibor berilmoqda. Xususan, prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevning maktabgacha ta'lim tashkilotlarining davlat va nodavlat tarmoqlarini yanada kengaytirish, davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasida sog'lom raqobat muhitini shakillantirish, davlat va xususiy sektor sherikligi shartlarida maktabgacha ta'lim tashkilotining yangi shakillarini joriy etish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini samarali tashkil etishni ta'minlash maqsadida 30.09.2017-yil PQ-3305 sonli " O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha Ta'lim Vazirligi faoliyatini tashkil etish" to'g'risidagi¹ qarori imzolandi. Bundan tashqari prezidentimizning 05.04.2018-yildagi PQ-3651 sonli "Maktabgacha ta'lim tizmini yanada rag'batlantirish va rivojlantirish chora-tadbirlari" to'g'risidagi qarori² ham buning yaqqol dalilidir. Biz bilamizki pedagogik faoliyat inson mehnatining eng murakkab sohalaridan biridir. Jamiyat tomonidan tarbiyachi shaxsiga qo'yilayotgan talablar o'z davrida sharq mutafakkirlari asarlarida o'z aksini topgan. Muhammad al-Xorazmiy, Abu Nasr Forobiy hamda Abu Rayhon Beruniylar pedagoglarning ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk bo'lishlariga alohida ahamiyat qaratadilar. Abu Ali Ibn Sino o'z asarlarida, pedagog bolalarga ta'lim berishdek ma'sulyatli burchni bajarishi zarurligini uqtirar ekan, ularga faoliyatda muvoffaqiyatga erishish garovi bo'lgan quydagi

¹ Sh.M.Mirziyoyev. " O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim Vazirligi faoliyatini tashkil etish" to'g'risidagi PQ-3305 son qarori. 30.09.2017-y, 1-bet.

² Sh.M.Mirziyoyev. " Maktabgacha ta'lim tizmini yanada rag'batlantirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-3651 son qarori. 05.04.2018-y, 2-bet.

tavsiyalarni beradi: bolalar bilan muomalada bosiq, jiddiy bo'lishi, ta'limda turli metod va shakillardan foydalanishi, mashg'ulotga bolalarni qiziqitira olishi, yangiliklar yaratishga intiluvchanligi va hokozolar. Bugungi kunda tarbiyachi eng faol shaxs sifatida o'z kasbiga oid zamonaviy bilimlarni egallab borishi, tinimsiz izlanuvchan va fidoiy bo'lishi lozim, chunki u bolani yoshligidan ma'naviy, aqliy, axloqiy, intellektual va shu jumladan jismoniy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega shaxs hisoblanadi³. Hozirgi zamon standartlarini amalga tadbiq etish tarbiyachidan nafaqat yuqori malakani va doimiy kasbiy rivojlanishni, balki o'z ishiga ijodiy yondashishni talab etadi. Tarbiyachining kreativligi – bu uning o'z tajribasini qayta ko'rib chiqishi va yaxshilashi, hammaga ma'lum narsalarni o'zgartira olishi va ulardan ijodiy foydalana olishi, sifat jihatdan yangiliklarni yaratishi juda katta ahamiyatga ega bo'lib bormoqda va shu bilan birga tarbiyachi-pedagoglarning ish faoliyatini yanada yuksaltirish, kasbiy mahoratlarini va kreativligini oshirish asosiy vazifalardan biri sifatida qaralmoqda.

Tarbiyalanuvchilarni bilimdon va ma'nan yetuk insonlar sifatida shakillantirishda ularning ta'lim olishga, mashg'ulot jarayoniga, bilim egallashga bo'lgan ichki psixologik yo'nalishni shakillantirishda pedagog-tarbiyachilarning tutgan o'rni alohida. Aynan tarbiyachi bolalar uchun andoza sifatida namoyon bo'ladi. Shunday ekan, tarbiyachining kreativligi, harakatchanligi, bolalarni tushuna olishi, kommunikativ va perseptiv (bolani tushuna olish) qobiliyatlari bilan bir qatorda muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki bolalarda harakatchanlik, qiziquvchanlik hamda bilishga bo'lgan ishtiyoq kuchli bo'lishi bir qator psixolog olimlar tomonidan ilmiy jihatdan isbotlangan. Faqatgina bunday qiziqish va ishtiyoqlarni ijobiy tomonga yo'naltirish talab etiladi. Buning uchun esa tarbiyachidan yanada ko'proq izlanishni, ijodkorlikni va intiluvchanlikni talab etadi.

Kreativlik nima? Amerikalik psixolog Avraam Maslouning fikricha, bu har bir kishiga xos bo'lgan, lekin mavjud tarbiya, ta'lim va ijtimoiy amaliyot tizimi

³ Sh.M.Mirziyoyev. "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" – Toshkent;- "O'zbekiston", 2017-y, 25-bet.

ta'sirida ko'pchilik tomonidan yo'qolgan ijodiy yo'nalishdir. Kreativlik (lot., ing. "create" – yaratish, "creative" yaratuvchi, ijodkor) – individning yangi g'oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi hamda mustaqil omil sifatida iqtidorlilikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyat ma'nosini ifodalaydi.

Kreativlikni: ijodga intilish, hayotga ijodiy yondashish, o'ziga doimiy tanqidiy nazar solish va tahlil etish deyish mumkin. Hozirgi zamon psixologiya va pedagogika lug'atlariga asoslanib tarbiyachining kreativligi deb uning fikrlaridagi sezgilaridagi, muloqotdagi, alohida faoliyat turidagi, ijodiy yondashish, bilish darajasi deb ta'riflash mumkun. Kreativlik insonda mavjud ma'lumotlarni qayta ishlab chiqarish va ularni cheksiz yangi modelni yaratishga javob beradi. Kreativlik darslarida pedagoglardan ajoyib g'oyalarni o'ylab topish (o'ziga xoslik); ularni kengaytirish (ishlab chiqish); yoki boshqa g'oyalar bilan solishtirish va ulardagi bog'liqlikni topish (moslashuvchanlik) talab etiladi.

Ingliz psixologi E.P.Torrens kreativlikning quyidagi to'rtta ko'nikmasini aniqlagan bo'lib, bular;

1. Ravonlik. Ko'plab g'oyalarni o'ylab topish ko'nikmasi "ko'p" degan so'zga asoslanadi
2. Moslashuvchanlik. Turli g'oyalarni o'ylab topish "ko'nikmani o'zgartirish" degan so'zga asoslanadi.
3. O'ziga xoslik. Boshqalarga o'xshamagan, ajralib turuvchi g'oyani o'ylab topish ko'nikmasi "noyob" degan so'zga asoslanadi.
4. Yaratuvchanlik. G'oyalarni kengaytirish ko'nikmasi "qo'shish" degan so'zga asoslanadi⁴.

P.Torrens fikricha, kreativlik: muammo yoki ilmiy farazlarni ilgari surish; farazni tekshirish va o'zgartirish, qaror natijalarini shakllantirish asosida muammoni aniqlash, muammo yechimini topishda bilim va amaliy harakatlarning o'zaro qaram-qarshiligiga nisbatan ta'sirchanlikni ifodalaydi⁵. Pedagoglarning kreativ sifatlarga ega bo'lishi uning shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy

⁴ Muslimov N.A. "Bo'lajak kasb ta'lim o'qituvchilarini kasbiy shakllantirish"/Monografiya. -T.:Fan,2004,34-bet.

⁵ Muslimov N.A. "Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi"/Monografiya. -T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti,2013

quvvatini kasbiy faoliyatini sifatli, samarali tashkil etishga yo'naltiradi. Binobarin, kreativlik sifatlariga ega pedagog kasbiy faoliyatni tashkil etishda, ijodiy yondashish, yangi, ilg'or, bolalarning o'quv faoliyatini, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladigan g'oyalarni yaratishda faollik ko'rsatish, ilg'or pedagogik yutuq va tajribalarni mustaqil o'rganish, shuningdek, hamkasblar bilan pedagogik yutuqlar to'g'risida doimiy, izchil fikr almashish ko'nikmasiga ega bo'lishga e'tibor qaratadi. Xorij pedagoglari, xususan, Patti Drapeauning fikricha, bir shaxsning ayniqsa pedagog-tarbiyachining kreativligi boshqalarning ijodiy jarayonini tashkil etishga ruhlantiradi⁶. Ko'pgina pedagog-tarbiyachilar o'zlarida kreativlik qobiliyatini mavjud emas, deb hisoblaydilar. Buni ikki xil sabab bilan asoslash mumkin;

Birinchidan, aksariyat pedagog-tarbiyachilar ham aslida "kreativlik" tushunchasi qanday ma'no anglatishini yetarlicha izohlay olmaydilar;

Ikkinchidan; kreativlik negizida bevosita qanday sifatlar aks etishidan bexabarlar.

Ayni o'rinda shuni aytish o'tish joizki, har bir shaxs tabiatan kreativlik qobiliyatiga ega. Xo'sh ular o'zlarida kreativlik qobiliyatini qanday aks etishlari mumkin degan savol tug'iladi. Bu borada Patti Drapeau shunday maslahat beradi: "Agar o'zingizni kreativ emasman deb hisoblasangizda, hozirdanoq kreativ tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan darslarni tashkil eta boshlashingizni maslahat beraman. Aslida, gap sizning ijodkor va kreativ bo'lganingiz yoki bo'lmaganingizda emas, balki mashg'ulotlarni kreativlik ruhida tashkil etishingiz va yangi g'oyalarni amalda sinashga intilishingizdadir"⁷. Bundan shunday xulosa chiqarish mumkinki P. Drapeau nuqtaiy nazariga ko'ra kreativ fikrlash, eng avvalo, muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlash sanaladi.

Pedagog-tarbiyachi o'z-o'zidan ijodkor bo'lib qolmaydi. Uning ijodkorlik qobiliyati ma'lum vaqt ichida izchil o'qib-o'rganish, o'z ustida ishlash orqali shakillantiriladi va asta-sekin takomillashib, rivojlanib boradi.

⁶ Sayidahmedov N. "Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya". – T. "Innovatsiya - Ziyo", 2003-y, 213-bet.

⁷ Usarov J. E. "Inklyuziv ta'limning nazariy va kontseptual masalalari" //integration of science, education and practice. Scientific-methodical journal. - 2021. - T. 1. - №. 02. - c. 37-46-bet.

Ijodkorlik - muayyan yangilikning ahamiyati va foydali ekanligini belgilovchi shaxs faoliyati va uning natijasi.

Ijodkor shaxs - ijodiy jarayonni muvofaqiyatli amalga oshira oldigan hamda aniq ijodiy natijalarga ega shaxs.

Pedagog o'z oldiga muammoli masalalarni qo'yish orqali mavjud bilimlari va hayotiy tajribalariga zid bo'lgan dalillar bilan to'qnash keladi. Buning natijasida o'z ustida ishlash, mustaqil o'qib o'rganishga nisbatan ehtiyoj sezadi. Kreativ fikrlaydigan tarbiyachiga qo'yiladigan zamonaviy talablar shundan iboratki, u axborotchi emas, balki bolalarning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda muvofiq lashtiruvchi (coordinator), boshqaruvchi (menejer), muloqot tashkilotchisi, maslahatchi bo'lishi kerak.

Ma'lumki, kreativlik – shaxsning akmeologik darajasidagi faoliyat bosqichi bo'lib, bu qo'yilgan masala yoki muammo yuzasidan o'z fikrini bayon qilish, o'zgalarning fikrini ijodiy qayta idrok etish, refleksiya, o'z nuqtaiy nazarini asoslab berish va himoya qilish imkoniyatiga ega bo'lishga tayanadi. Tarbiyachi kreativ faoliyatining asosiy tarkibiy qismlarini bilish mayllari, ehtiyojlari, faolligi, mustaqillik, tashabbuskorlik, nostandart tafakkur, impovizatsiya kabilar tashkil etib, ular bevosita tarbiyachi shaxsining faoliyatga yo'nalganligi va kreativ qobiliyatlari bilan uyg'unlashadi⁸.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, mashg'ulotlarni oldindan rejalashtirish, pedagoglarda tanqidiy, kreativ tafakkurni shakillantirish va rivojlantirish, ularni ijodiy fikrlash, yangi g'oyalarni o'ylab topishga undash, ta'lim olishga bo'lgan munosabatni o'zgartirish ularni yutuqlarga erishishga rag'batlantirishda asosiy omil bo'ladi. Tarbiyachining ijodkor va kreativ bo'lishi yoki bo'lmasligi emas, balki mashg'ulotlarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etish, yangi g'oyalarni ta'lim jarayonida sinab ko'rishga intilishi ularda kreativ salohiyatining boyib borishiga zamin yaratadi. Tarbiyachining kreativ fikrlash ko'nikmalari ulardagi kreativlik qobiliyatini oshirishda harakatga keltiruvchi kuch sanaladi. Aynan mazkur ko'nikmalar ijodiy faollik, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat uchun

⁸ R.G'.Qodirov."Yosh davrlari va pedagogik psixologiya" T-"O'zbekiston"-2005-y,6-7-bet.

yo'naltira olish, muammolarga nisbatan sezgirlik, intellektual qobiliyatlar, hissiy jihatdan erkin va ijobiy fikrlar tafakkur tarzining shakllanishiga xizmat qiladi.

Shuni tavsiya etamanki, har bir tarbiyachi o'zini-o'zi rivojlantirishi, o'z ustida ko'proq ishlashi, o'zini- o'zi namoyish etishi, atrof-muhitda bo'layotgan o'zgarishlardan va yangiliklardan xabardor bo'lishi, bundan tashqari mashg'ulotlarni tashkil etishda, avvalo rejalashtirilgan bir qolipdagi mashg'ulot turlaridan vos kechib, yangilik yaratishga intiluvchanligi uning kreativ qobiliyatining yanada boyishiga zamin yaratadi.

Foydalanilga adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoyev. " O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim Vazirligi faoliyatini tashkil etish" to'g'risidagi PQ-3305 son qarori. 30.09.2017-y, 1-bet.
2. Sh.M.Mirziyoyev. " Maktabgacha ta'lim tizmini yanada rag'batlantirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-3651 son qarori. 05.04.2018-y, 2-bet.
3. Sh.M.Mirziyoyev. "Milliy taraqqiyot yo'limizni qatiyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" – Toshkent;- "O'zbekiston", 2017-y, 25-bet.
4. Muslimov N.A. "Bo'lajak kasb ta'lim o'qituvchilarini kasbiy shakllantirish" /Monografiya.-T.:Fan,2004,34-bet.
5. Muslimov N.A. "Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompotentligini shakllantirish texnologiyasi" /Monografiya. –T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti,2013
6. Sayidahmedov N."Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya". – T."Innovatsiya - Ziyo", 2003-y, 213-bet.
7. R.G'.Qodirov."Yosh davrlari va pedagogik psixologiya" T-"O'zbekiston"-2005-y,6-7-bet.

8. Usarov J. E. “Inklyuziv ta’limning nazariy va kontseptual masalalari”
//integration of science, education and practice. Scientific-methodical
journal. - 2021. - T. 1. - №. 02. - c. 37-46-bet.
9. www.pedagog.uz
10. www.ziyonet.uz